

сучасного інформаційного (електронного) середовища.

Магістральним напрямом такого адаптування виступає інформатизація бібліотечної діяльності, яка найяскравіше проявляється у використанні інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування та збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів, послуг та продуктів, та забезпечення їх загальнодоступності за допомогою глобальних інформаційних соціальних мереж.

Кульмінацією такої діяльності є налагодження чіткого процесу комплексного дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування та віртуальна комунікаційна взаємодія наукової бібліотеки зі своїми віддаленими бібліотечними користувачами.

Світ бібліотек величезний. За оціночними даними, на території нинішніх держав – членів Європейського союзу діє 90 000 бібліотек, а всього, за даними ЮНЕСКО, у світі нараховується понад півмільйона пунктів бібліотечного обслуговування. Усі вони так чи інакше відрізняються ступенем розвиненості бібліотечних функцій, наповненням їх конкретним змістом, механізмами реалізації та державними гарантіями практичного втілення. Організуючи доступ до накопичених інформаційно-знаннєвих ресурсів, забезпечуючи навігацію в них, кожна з бібліотек тією чи іншою мірою формує та задовольняє інформаційні, наукові, освітні, культурні та інші потреби користувачів, забезпечує інтеграцію їхніх потреб, дій та інтересів, виступаючи не тільки активним учасником інформаційного виробництва, але й необхідним інструментом управління знаннями. У світлі вищевикладеного аналітичні дані щодо моделей сучасних бібліотек можуть бути використані при формуванні тих чи інших стратегій подальшого бібліотечного розвитку.

УДК 004.63(048.3)-023.875

Кропочева Н. М.,

наук. співроб. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗЕВОГО РЕФЕРАТИВНОГО РЕСУРСУ В ЄДИНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

У зв'язку з технічним прогресом та розвитком інформаційного суспільства в Україні актуальним стає упровадження і широке застосування інформаційно-технічних засобів для створення

структурованих інформаційних ресурсів, ключові характеристики яких – інформаційний зміст та електронна форма його представлення – сприяють забезпеченню повноти і оптимальності фіксації, актуальності, доступності інформаційних ресурсів та сервісів у єдиному систематизованому вигляді, високої швидкості опрацювання, використання інформації. Зокрема, теза про визначальну роль наукових бібліотек у створенні інтегрованих інформаційних ресурсів та розробленні комплексних профільних і спеціалізованих інформаційних ресурсів з інтегрованим пошуковим апаратом є вихідною для сучасних інформаційних студій та практик. Головними принципами такої інтеграції бібліотечних ресурсів є: технологічна єдність, єдність простору метаданих, єдність методичних принципів оброблення бібліотечних ресурсів. Особливості реалізації зазначеного процесу Державною науково-педагогічною бібліотекою України ім. В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) розглянуто з акцентуванням уваги на дискусійних аспектах функціонування реферативної бази даних (яка, своєю чергою, є структурною складовою електронного каталогу установи).

Одним із ефективних інструментів у інноваційній діяльності бібліотек є їхня інтеграція, залежно від ступеня реалізації якої можливі варіанти інтеграційних процесів, що знаходяться в трьох дотичних одна до одної площинах: техніко-технологічних, програмних та функціонально-організаційних змін.

Зазначена тема є актуальним питанням практичної діяльності українських бібліотечних установ і через це потребує постійного моніторингу, аналізу (тим більше, що у цій сфері постійно запроваджуються різноманітні технічні нововведення).

Організація кооперативної роботи зі створення інформаційних ресурсів в Україні знайшла свою реалізацію у корпоративному проекті «Національна система реферування української наукової літератури» (за участю Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та Інституту проблем реєстрації інформації НАН України). Активним учасником кооперативної співпраці, що ґрунтується на взаємній зацікавленості учасників, є ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Відповідно до наведених на сайті ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського даних, інформаційний ресурс бібліотеки станом на 01.01.2016 р. становив близько 579 567 прим. Фонд бібліотеки формують енциклопедії, довідники, словники, монографії, підручники, посібники, навчально-методичні матеріали, результати наукових

досліджень з актуальних педагогічних і психологічних питань, періодичні видання, відомості про які вводяться в електронний каталог. У структурі електронного каталогу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського важливе місце займає реферативна база даних (РБД) з питань педагогіки, психології та освіти, що позиціонується як галузевий сегмент загальнодержавної РБД «Україніка наукова».

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як учасниця цього проекту з 2006 р. розпочала опрацювання основних галузевих фахових часописів та підготовку реферативної інформації на принципах розподіленого аналітико-синтетичного опрацювання статей спільно з освітянськими бібліотеками та централізованої кумуляції кооперативно створеного реферативного ресурсу з метою максимального їхнього відображення в контенті загальнонаціональної реферативної бази даних «Україніка наукова». Галузева реферативна база даних станом на 01.01.2016 р. – це масив реферативної інформації, в структурі якого виокремлено дві складові: перша – періодичні видання психолого-педагогічної тематики, які опрацьовують співробітники ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; друга – продовжувані видання, що надходять від провідних бібліотек-учасниць галузевої корпорації. Кількісні показники поповнення контенту галузевого інформаційного ресурсу упродовж 2006–2015 рр. показано на рис. 1.

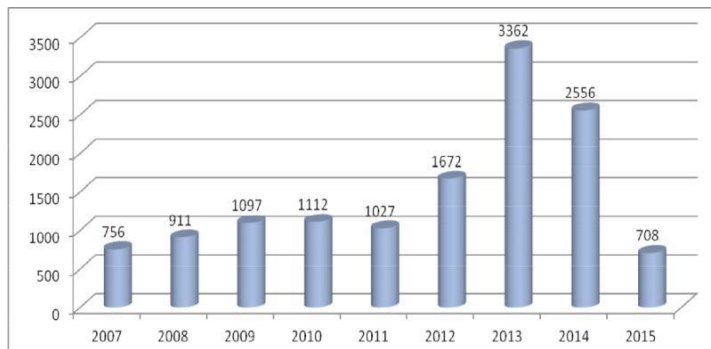

Рис. 1. Кількісні показники поповнення контенту реферативної бази даних за період 2006–2015 рр.

Слід відзначити суттєве зменшення кількісних показників наповнення галузевого ресурсу, починаючи з 2014 р. Визначити та встановити причини такого стану можна, беручи до уваги чинники

системного характеру, серед яких виокремимо організаційно-управлінські, фінансові, структурно-функціональні компоненти, що деструктивно вплинули на змістову та кількісну складові цього процесу. В той же час слід відзначити той очевидний факт, що при своїй унікальності (лише в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського функціонує галузева реферативна БД), системних спроб продовжити й удосконалити процес створення галузевих реферативних БД (знову таки згадаємо реферативний журнал «Агропромисловий комплекс України», що видає Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН, та участь Національної наукової медичної бібліотеки України у створенні реферативної інформації з медицини та медичних наук) на вітчизняних теренах немає. За умови подальшого збереження такого стану цілком закономірно виникає питання: «Quo Vadis?». Є три, на нашу думку, сценарії розвитку: перший – розроблення нової моделі реферативного ресурсу, що буде орієнтовано не на екстенсивний тип розвитку, а на принципово новий – із застосуванням семантичних технологій (за результатами досліджень І. В. Балагури, Д. В. Ланде). Цей процес має два рівні використання: перший, функціонально-технологічний, пов'язаний із застосуванням методів комп'ютерної лінгвістики для простеження публікаційної активності науковців; другий, застосування технології краудсорсингу, перспективність якої ґрунтується на можливості організації волонтерів – студентів, майбутніх фахівців бібліотечної справи для наповнення галузевого реферативного ресурсу. Реалізація цього проекту дасть можливість вирішити широкий спектр завдань (наприклад, для студентів, це – отримання професійних умінь роботи з науковою обробки інформаційних потоків наукової інформації), встановлення багаторівневих зв'язків бібліотеки через соціальні мережеві об'єднання, розширення каналів створення і трансляції реферативної інформації.

І, третій (за концепцією Д. Й. Блюменау) – розроблення та підготовки реферативних матеріалів: за формальними характеристиками це будуть тематичні блоки самостійних семантичних фрагментів. Сформована в результаті такого згортання база даних буде інформаційною основою для різних синтезованих документів (дайджест, реферативний огляд).